

DESPRE CONDIȚIILE ȘI EFECTELE ÎNCHEIERII ACTELOR JURIDICE CIVILE PRIN PROCEDEUL REPREZENTĂRII, ÎN REGLEMENTAREA NOULUI COD CIVIL

Prof. dr. Titus PRESCURE
Conf. dr. Roxana MATEFI

Abstract

The present study proposes an analysis of the institution of representation regarding the conclusion of civil legal acts, as it is regulated by the Civil Code, with its peculiarities and specificity. Without proposing an exhaustive analysis of this institution, the paper addresses some of the problems that the process of representation in civil matters can generate.

Key words: *perfect representation, imperfect representation, empowerment, conflict of interest, good faith.*

Introducere

În principiu, încheierea unui act juridic civil reprezintă un proces complex, în cadrul căruia voința juridică, concept care reunește consimțământul și cauza, joacă un rol esențial. Un astfel de proces pornește de la prefigurarea și conștientizarea nevoii individului de a încheia un anumit act juridic civil și până la materializarea acesteia, prin exteriorizarea hotărârii de a încheia actul.

În mod obișnuit, și cel mai frecvent, actele juridice civile se încheie ori se emit¹ de către însuși persoana care dorește și urmărește producerea efectelor juridice pe care legea le reglementează în conformitate cu natura și finalitatea generică a fiecărei categorii de acte juridice (în nomine proprio). Pentru situațiile în care persoana nu poate ori nu dorește din diverse motive să încheie un anumit act juridic

---

¹ Facem precizarea că, în concepția noastră, termenul de "încheiere" a unui act juridic ar trebui utilizat numai în situațiile în care se are în vedere un act bilateral ori plurilateral iar cel de "emitere" ar trebui utilizat pentru a desemna operațiunea de manifestare a voinței de a produce un act juridic unilateral.

personal și dacă legea nu impune, în mod expres, doar încheierea personală a aceluia act, poate fi utilizat și procedeul încheierii lui prin intermediul unei alte persoane care poate și consimte să efectueze o astfel de operațiune în numele și pe socoteala (în contul) celui interesat de o astfel de soluție de rezolvare a problemei (așa numita, "nomine alieno") evocate. Un astfel de procedeu este desemnat de către lege (a se vedea prevederile secțiunii a-7-a din cadrul capitolului I al Titlului II al Cărții a V-a din Codul civil) doctrină² și jurisprudență sub denumirea generică de *reprezentare*.

Reprezentarea la încheierea/emiterea unui act juridic civil, în numele și pe socoteala unei alte persoane decât cea care participă la realizarea (emiterea ori încheierea) unui anumit tip de act juridic, mai este desemnată și cunoscută în doctrină sub denumirea de "*reprezentare perfectă*," ori "*reprezentare directă*".

Alternativ "*reprezentării perfecte*" este admisibilă și utilizată și o așa numită "*reprezentare imperfectă*," respectiv acel procedeu prin care un anumit act juridic se încheie în mod formal în nume propriu dar, sub aspectul esențial al efectelor sale doar pe socoteala, pe cheltuiala, în contul, celui care a emis și a consimțit la o astfel de modalitate de realizarea a unui anumit act juridic³ (așa numita încheiere de acte juridice prin interpunere de persoane ori prin simulație).

Examinând succint instituția reprezentării, *sub aspect istoric*, observăm încă de la început că "vechiul drept roman este (era-n.n) ostil oricărei forme de reprezentare"⁴, urmare a formalismului care caracteriza încheierea actelor juridice în acea perioadă. Astfel, s-a afirmat în doctrină că, "ritualul – gesturi sau cuvinte – nu produce efecte decât în privința celui care îl îndeplinește. În plus, obligația este considerată ca o legătură esențialmente personală, proprie celui care a încheiat contractul. Romanii nu țineau cont decât de persoanele care participau efectiv la încheierea actului și nu gustau ficțiunile."⁵

² Pentru o prezentare și analiză a procedurii juridice al reprezentării la încheierea actelor juridice civile, a se vedea, spre exemplu, C. Tamara Ungureanu, *Drept civil. Partea Generală. Persoanele*, ediția a II-a, Editura Hamangiu, București 2013, p. 194-202.

³ Cu privire la acest tip de reprezentare (imperfectă) s-a discutat (a se vedea, spre exemplu, C. Murzea și E. Poenaru, *Reprezentarea în dreptul privat*, editura C.H. Beck, București 2007, p. 7-16) și se mai poate discuta și în prezent) dacă în astfel de situații avem de face, în mod judicios, cu încheierea unor acte juridice prin procedeul reprezentării, având în vedere împrejurarea că actul juridic încheiat de către mandatar (reprezentant) și terțul contractant are ca părți acele persoane care semnează înscrisul constatat al actului juridic în nume propriu. Trebuie reținut însă, că actualul Cod civil, conține o reglementare generală doar a *reprezentării perfecte* cu toate că acesta a instituit și unele reglementări specifice *reprezentării imperfecte*, cum ar fi cele referitoare la contractele de comision, de consignație, de agenție și de expediție (a se vedea prevederile art. 2039-2102). În ceea ce ne privește, considerăm că există suficiente argumente de ordin legal care pot susține și justifica ideea de reprezentare ocultă ori imperfectă a unei persoane atunci când aceasta convine cu o alta ca să-și "împrumute" numele pentru a încheia și semna un act juridic al cărui beneficiar exclusiv este doar reprezentatul.

⁴ P. Ourliac, J. De Malafosse, *Histoire du droit prive*, Presses Universitaires de France, 1957, p. 143.

⁵ Idem.

Așa după cum a constatat și reținut cercetarea științifică în domeniu, datorită împrejurării că realitățile practice impuneau instituția reprezentării, juriștii romani au introdus în timpul epocii clasice, "diverse forme de reprezentare imperfectă, chiar și perfectă. În sistemul primitiv al reprezentării imperfecte, efectele actului juridic se produceau în persoana reprezentantului, cu obligația pentru acesta din urmă de a o transfera reprezentatului. Acest rezultat a fost obținut grație acțiunilor speciale acordate de către pretor care a ținut cont de cerințele practicii, fără a face abstracție de persoana reprezentantului. Această primă îmbunătățire nu este mai puțin rudimentară, riscul insolvabilității intermediarului adăugându-se complicațiilor transferului"⁶.

Desigur, institutia încheierii actelor juridice prin tehnica reprezentării a fost marcată și de alte evoluții și aspecte particulare, pe parcursul istoriei sistemelor de drept, însă, cu acest prilej nu ne-am propus să examinăm această chestiune pe larg, limitându-se doar la dreptul roman, ca fiind un sistem de drept de referință, din punct de vedere istoric.

Principalele repere ale regimului juridic al reprezentării, în economia noului Codul civil român

Reglementarea generală (cadru) a reprezentării, ca tehnică juridică și ca instituție a dreptului civil, este conținută de noul Codul civil, în cuprinsul articolelor 1295-1314, articole care configurează liniile directoare în ceea ce privește această instituție, fără însă a ne oferi și o necesară- după părerea noastră- definiție legală a acesteia.

Potrivit doctrinei, *reprezentarea este definită drept "tehnica juridică prin care o persoană (numită reprezentant) încheie un act juridic în numele și în contul altei persoane (numite reprezentat), astfel încât efectele actului încheiat se produc direct în persoana reprezentatului"*. Din analiza acestei definiții, s-ar putea extrage ideea că reprezentarea nu poate fi decât "*perfectă*", adică ea poate avea în vedere doar încheierea actelor juridice de către o altă persoană numai cu îndeplinirea a două cerințe cumulative adică, *doar în numele și pe socoteala celui de la care care se primește o astfel de însărcinare și putere.*

Ca instituție specifică dreptului civil și a dreptului privat, în general, reprezentarea trebuie înțeleasă, în viziunea noastră, ca fiind formată din totalitatea prevederilor legale generale și speciale care stabilesc condițiile și efectele utilizării procedurii juridice de încheiere/emitere a actelor juridice civile, prin intermediul unei alte persoane decât cea care este parte a acelor acte și asupra căreia se răsfrâng efectele lor. Dintr-o astfel de perspectivă, noul Cod civil marchează o soluție normativă novatoare și de o deosebită utilitate teoretică și practică, având în vedere împre-

⁶ Ibidem, p. 144.

⁷ M.N. Costin, C.M. Costin, Dicționar de drept civil de la A la Z, ediția a 2 a, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 858.

jurarea că, în anterioarele reglementări legale, puteau fi identificate și utilizate doar unele sumare și disparate reglementări conținute de diverse acte normative.

Articolul 1295 din Codul civil fixează *izvorul acestei instituții*, stabilind că puterea de reprezentare poate deriva *“fie din lege, fie dintr-un act juridic ori dintr-o hotărâre judecătorească, după caz”*. Rezultă, așadar, că natura reprezentării poate fi *una legală, convențională și/sau judecătorească, după caz*. În esență, însă, așa cum s-a exprimat doctrina⁸ formele de reprezentare ar trebui să fie doar două: *cea legală* (izvorată din dispoziții legale exprese și/sau din dispozițiile unei hotărâri judecătorești) și *cea convențională* (având ca izvor juridic convenția părților interesate).

În acest context, se impune să remarcăm, din nou, *noutatea și utilitatea practică-pentru dreptul românesc - a unei reglementări-cadru a institutiei reprezentarii*, concepută ca tehnică juridică de încheiere a diferitelor acte juridice civile- altele decât cele cu caracter strict personal- de către persoane diferite de cele care au consimțit/emis și au semnat acele acte juridice. În această situație legală, apreciem că *dispozițiile articolelor 1295-1314 Cod civil referitoare la diferite forme de reprezentare la încheierea unor acte juridice civile vor forma dreptul comun în această materie*. Așa fiind, nu excludem și posibilitatea de a se aplica aceste norme, sau doar unele dintre ele, și în cazul altor raporturi juridice patrimoniale și/sau nepatrimoniale (altele decât cele de drept civil) dintre persoane fizice și/sau juridice, însă numai în domeniile la care se referă spiritul dispozițiilor acestui act normativ.

Cu privire la *categoriile de subiecte de drept care pot participa la realizarea unor operațiuni de reprezentare la încheierea unor acte juridice*, trebuie constatat că *reprezentant* poate fi *orice persoană fizică având capacitate de exercițiu deplină precum și persoanele juridice cu scop lucrativ ori/sau cele cu scop nelucrativ în al căror obiect de activitate este prevăzută o astfel de posibilitate*⁹. Reprezentarea se poate realiza ocazional ori sporadic sau cu titlu profesional, în cazul persoanelor care sunt autorizate într-un astfel de scop. Reprezentanții, persoane fizice și/sau juridice pot fi, așadar, și profesioniști, în sensul Codului civil.

Ca regulă, *desemnarea unui reprezentant, persoană fizică ori juridică, după caz, se face, chiar și în cazul reprezentării judiciare (avem în vedere reprezentarea dispusă de către o instanță de judecată, în situațiile și condițiile impuse de legislația incidentă în materie) pe baza acordului de voință dintre reprezentat și reprezentant (a se vedea, spre exemplu, prevederile Codului civil referitoare la tutela și curatelă)*. Dimpotrivă, în cazul reprezentării legale a minorilor, dobândirea calității de reprezentant legal al minorului de către părinții firești ori adoptatori, după caz, se produce prin efectul legii, nefiind necesar acordul persoanelor respective.

⁸ A se vedea, spre exemplu, C. Tamara Ungureanu, op.cit. p.194

⁹ În conformitate cu prevederile art. 206 din Codul civil, persoanele juridice, în general, indiferent de natura și scopul lor, pot avea orice drepturi și obligații, cu excepția celor care nu pot aparține decât persoanelor fizice.

Reprezentată poate fi orice persoană fizică și/sau juridică căreia legea nu-i interzice, datorită naturii juridice a actului care trebuie emis/încheiat ori datorită situației sale personale în care se află la momentul emiterii/încheierii actului, să încheie acte juridice prin procedeul reprezentării. Avem în vedere așa numitele acte cu caracter *strict personal*, cum ar fi declarația de căsătorie evocată de art. 280 Cod civil, actul juridic în sine al căsătoriei, evocat de art. 271 Cod civil, testamentul reglementat de art. 1043 din același Cod civil, ca să dăm doar câteva exemple, în acest sens.

Dimpotrivă, chiar dacă actul juridic al căsătoriei este calificat de doctrină ca fiind un act strict personal, cererea de divorț, prin acordul părților, prin procedura notarială, poate fi formulată și prin mandatar cu procură specială și autentică, conform art. 376 alin.2 Cod civil. În mod similar și o convenție matrimonială poate fi încheiată, înainte ori după încheierea căsătoriei, prin mandatar cu procură autentică, specială, cu conținut predeterminat(a se vedea art. 330, alin.1 Cod civil) în pofida naturii sale de *act juridic accesoriu actului căsătoriei*. Desigur, exemplele de acte cu caracter strict personal sunt limitate, deoarece regula în materie de încheiere de acte juridice este aceea că *cele mai multe dintre ele pot fi încheiate prin procedeul reprezentării, excepțiile fiind de strictă interpretare și aplicare*.

Cât privește *capacitatea părților de-a încheia acte juridice prin procedeul reprezentării*, în ipoteza în care avem în vedere o reprezentare convențională, legiuitorul impune atât *reprezentatului cât și reprezentantului să aibă capacitatea de a încheia actul pentru care reprezentarea a fost dată*¹⁰. Legea fixează, așadar, drept criteriu de apreciere a capacității cerute părților, *natura actului ce urmează a fi încheiat*, spre deosebire de vechea reglementare a Codului civil, care impunea mandatarului o capacitate deplină de exercițiu, în timp ce pentru reprezentat era suficient să aibă capacitatea necesară pentru a încheia tipul de act juridic cu care l-a însărcinat pe reprezentant. O astfel de cerință de capacitate de exercițiu deplină din perspectiva celui reprezentat la încheierea anumitor acte juridice civile nu se impune în cazul minorilor sub 14 ani precum și persoanelor puse sub interdicție.

În cazul *persoanelor juridice*, subiecte de drept ale căror acte juridice se încheie, în principiu, prin intermediul *persoanelor care fac parte din organele de administrare*, încheierea de acte juridice în numele și pe socoteala acestora, este posibilă, din punct de vedere legal, de regulă, doar de la data constituirii lor (de la data înregistrării, în cazul persoanelor juridice supuse unei astfel de obligații administrative ori de la data actului de înființare, de la data autorizării constiuirii lor sau de la data îndeplinirii oricărei alte cerințe impuse de lege, în cazul persoanelor relativ la care legea prevede astfel de soluții. Reprezentarea legală ori convențională a persoanelor juridice se poate realiza atât prin persoane fizice cât și prin alte persoane juridice, având sau nu, după caz, statut de profesioniști.

¹⁰ A se vedea art. 1298 Cod civil.

Persoanele fizice și/sau cele juridice desemnate în calitate de *organe de administrare ale persoanelor juridice*, operațiune realizată prin actele de constituire/înființare sau ulterior unor astfel de momente, prin hotărâri ale organelor statutare, sunt cunoscute sub denumirea de *reprezentanți legali*, pe când cele care sunt desemnate prin contracte (de mandat, spre exemplu) au statutul și poziția juridică a unor *reprezentanți convenționali*.

Este esențial de reținut că prin încheierea/emiterea unui act juridic prin *procedul ori tehnica reprezentării (perfecte)* dacă acea operațiune se realizează de către reprezentant în limitele împuternicirii primite, toate efectele actului respectiv, așa cum sunt reglementate de lege și vizate de către reprezentant, se vor produce doar în persoana și în patrimoniul reprezentatului și a terțului contractant, ca și când actul respectiv ar fi fost încheiat personal de către cel dintâi (a se vedea, în acest sens, prevederile art. 1296 din Codul civil). Așadar, și în cazul încheierii actelor juridice prin reprezentare (perfectă) *principiul relativității efectelor actelor juridice consacrat de art. 1280 Cod civil se va aplica fără nici un dubiu*. Această regulă va fi aplicabilă doar dacă o dispoziție legală anume incidentă în materia actului încheiat într-o astfel de modalitate nu va prevedea, în mod expres și derogatoriu, altfel.

O astfel de derogare de la regula menționată ar putea fi aceea generată de împrejurarea că, deși reprezentantul va încheia actul cu care a fost însărcinat în limitele acesteia, dacă terțul contractant nu a cunoscut și/sau nu a putut cunoaște în mod obiectiv împrejurarea că persoana reprezentantului nu acționează *nomine alieno*, *efectele actului încheiat în astfel de condiții se vor produce doar între terț și reprezentant, ca și când raportul juridic de reprezentare nu ar fi existat* (a se vedea pentru o astfel de ipoteză de reglementare prevederile alineatului 1 al art. 1297 Cod civil). Această soluție normativă de excepție are ca temei, sancționarea omisiunii, din culpa ori cu intenție, a reprezentantului de a-și îndeplini *obligația legală de rezultat de prezentare (informare) a terțului* cu privire la faptul că el încheie actul respectiv în calitate de reprezentant. De altfel, în evaluarea și tratarea unor astfel de situații trebuie avut în vedere și dreptul terțului- contractant de a-i cere reprezentantului să facă dovada puterilor încredințate de reprezentat, inclusiv înscrisul care consacră dreptul și limitele împuternicirii, dacă aceasta a fost consemnată într-un înscris (a se vedea prevederile art. 1302 Cod civil).

O formă, întrucâtva diferită, față de derogarea prezentată anterior, poate fi aplicabilă și în situația în care *un reprezentant aparent al unei întreprinderi* (în sensul în care art. 3, alin.3 Cod civil îl conferă acestui termen/noțiuni) care încheie cu un terț un anumit act juridic în limitele stabilite de acea întreprindere, dacă acel terț descoperă ulterior că adevăratul reprezentat al întreprinderii este o altă persoană, va putea să pretindă că actul încheiat în astfel circumstanțe îi este opozabil reprezentantului real și legitim, exercitând împotriva acestuia drepturile conferite de lege și/sau împotriva reprezentantului aparent(a se vedea prevederile alineatului al art. 1297 Cod civil. Cu alte cuvinte, pentru astfel de situații, *legiuitorul*

îi acordă terțului –parte într-un act juridic încheiat în condițiile special- o garanție specială menită să-i permită executarea eficientă a drepturilor conferite de un astfel de act.

Cu privire la *condițiile și calitățile manifestării de către reprezentant a voinței/consimțământului la încheierea unui act juridic prin tehnica reprezentării*, este remarcabilă împrejurarea potrivit căreia, chiar dacă o astfel de persoană nu încheie actul vizat în nume și pe socoteala proprie, legiuitorul consideră, pe bună-dreptate, că este necesar, sub sancțiunea anulabilității actului juridic în cauză, ca manifestarea de voință specifică să fie liberă, adică, neafectată de vreun viciu de consimțământ. Cu alte cuvinte, atât consimțământul reprezentatului la încheierea actului din care izvorăște reprezentarea, a celui cu privire la care s-a dat împuternicirea cât și cel exprimat de către reprezentant trebuie să fie concordante și neafectate de vicii, pentru ca actul ce urmează a fi încheiat să fie, de principiu, valabil.

Prin excepție de la această regulă, dacă vicierea consimțământului la încheierea actului prin reprezentare, are în vedere doar acele elemente ale actului care sunt stabilite de către reprezentat (nu și consimțământul propriu al reprezentantului) anulabilitatea acelui act se poate cere pentru un astfel de motiv, vicierea neputând fi imputată acestuia din urmă (a se vedea prevederile art. 1299 Cod civil)¹¹.

În aceeași linie de gândire, legiuitorul consacră în mod explicit prin textul articolului 1300 Cod civil (desi, după părerea noastră, nu era necesar!) *principiul că reprezentantul, deși acționează nomine alieno, trebuie să fie de bună-credință și să acționeze diligent, atât în raporturile sale cu reprezentatul cât și cu terțul contractant*. Prin raportare la o astfel de exigență, nu va putea fi reținută ca o atitudine de rea-credință și/sau lipsită de diligență, situația în care reprezentatul a fost el însuși de rea-credință cu privire la anumite elemente ale actului juridic cu a cărei încheiere a fost însărcinat reprezentantul și/ori dacă nu i-a dat instrucțiuni complete, exacte și adecvate acestuia cu privire la acele elemente. Mai mult decât atât, *reaua-credință a reprezentatului va "contamina" și calitatea consimțământului pe care reprezentantul îl va exprima cu ocazia încheierii actului desemnat prin împuternicire*, chiar dacă el însuși nu este de rea-credință, potrivit adagiului că *frauda (reaua-credință) corupe totul/fraus omnia corrumpit (toate actele juridice încheiate în astfel de condiții subiective) soluție consacrată expres de alineatul 2 al art. 1300 C. civ.*

Sub aspectul *formei pe care poate și/sau trebuie să o urmeze/îndeplinească actul juridic prin care se acordă puterea de reprezentare*, este relevantă și esențială prevederea art. 1301 Cod civil, care, în mod lapidar dar precis statuează: *"împuternicirea nu poate produce efecte decât dacă este dată cu respectarea formelor cerute de lege pentru încheierea valabilă contractului pe care reprezentantul urmează să-l încheie"*. Altfel spus, dacă pentru valabilitatea unui anumit act juridic (nu numai a unui contract dar chiar și a unui act unilateral, după caz) care poate fi încheiat prin procedeul

¹¹ A se vedea pentru unele comentarii cu privire la o astfel de ipoteză, spre exemplu: H.Dumitrescu, în : Fl.A. Baias, E.Chelaru, R. Constantinovici, I.Macovei (coordonatori); *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*. Art. 1-2664, Editura C.H.Beck, București, 2012, p.1366.

reprezentării, o dispoziție anume din Codul civil și/sau din orice alt act normativ-cu putere de lege- impune o anumită formă de exprimare a consimțământului, cum ar fi forma scrisă (sub semnătură privată ori a actului autentificat în condițiile legii) ori o anumită formă de autorizare, abilitare sau de publicitate) actul juridic, ca *negotio*, nu va putea fi încheiat în mod valabil, în lipsa îndeplinirii formei respective. Spre exemplu, dacă se intenționează încheierea unui contract de arendare prin împuternicit, procura trebuie dată în formă scrisă, fiind suficientă forma înscrisului sub semnătură privată, ori dacă se dorește încheierea unui contract de vânzare a unui imobil, teren și/sau construcție, procura trebuie redactată în forma actului autentificat de către autoritatea competentă, etc.

Articolul 1303 Cod civil, are ca ipoteză de reglementare o *situație specială, cu caracter de noutate* pentru materia pe care o examinăm și anume *problema încheierii unui act juridic prin reprezentare de către un reprezentant aflat în conflict de interese cu reprezentatul*.

Potrivit dispozițiilor articolului menționat, în situația în care un reprezentant încheie un act juridic, în numele și pe socoteala reprezentantului, cu nesocotirea conflictului de interese în care se afla cu acesta, într-o anumită speță, și dacă acel conflict de interese era cunoscut sau ar fi trebuit să fie cunoscut de către contractant, reprezentatul *are dreptul să ceară anularea acelui contract sub o astfel de motivare*.

Legiuitorul român optând pentru *sanctiunea anulabilității actelor încheiate în astfel de condiții*, apreciem că a avut în vedere un *conflict de interese privat*¹² și nu orice alt tip de (conflict) interese, considerent pentru care sunt de părere că o astfel de cauză de anulabilitate nu vizează vicierea consimțământul reprezentatului ci încălcarea obligației de loialitate/fidelitate a reprezentantului față de reprezentat, inclusiv reaua-credință a contractantului¹³.

Din păcate, legislația în vigoare aplicabilă în dreptul privat român nu conține, după știința noastră, o definiție generică a *conflictului de interese*, drept pentru care, acesta fiind o stare/situație de fapt, în practică, este destul de dificil de definit și dovedit un anumit conflict de interese, ca și temei ai unei cereri de anulare a unui act pentru un astfel de motiv.

Un reper important și util, totuși, pentru dezlegarea unei astfel de probleme ni-l oferă textul art. 70 din Legea nr.161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea funcțiilor publice și în mediul de afaceri și sancționarea corupției. Textul articolului menționat, deși are în vedere în ipoteza sa doar situația

---

¹² Conform opiniei unui autor al unei lucrări monografice dedicate conflictului de interese (în materie penală) "interesul privat este evaluat ca o simplă vocație, posibilitate care nu este cuprinsă în categoria juridică de drept . Legea definește interesul legitim privat ca fiind posibilitatea de a pretinde o anumită conduită, în considerarea realizării unui drept subiectiv viitor și previzibil , prefigurat" (A. Lazăr, *Conflictul de interese. Teorie și jurisprudență. Studii de drept comparat*; Editura Universul Juridic, București 2017, p.15.

¹³ În astfel de situații putem avea în vedere chiar o conivență (ori doar o prezumție de conivență, după caz) între reprezentant și terțul contractant.

persoanei care exercită o demnitate ori o funcție publică, conține precizarea că o astfel de persoană, dacă are un interes de natură patrimonială, care ar putea influența îndeplinirea cu obiectivitate a atribuțiilor care revin potrivit legii, și își exercită atribuțiile conferite, se află în conflict de interese cu subiectul de drept public în numele căruia acționează.

Extrapolând reperele și considerantele acestei definiții legale la situația *conflictului de interese privat, în materia încheierii actelor juridice prin procedeul reprezentării*, suntem de părere că *se va afla într-un conflict de interese, de tipul celui vizat de art.1303 Cod civil, reprezentantul care are un interes personal, direct ori indirect, contrar și/sau diferit interesului legitim al reprezentatului, la încheierea actului cu care acesta a fost însărcinat și dacă, o astfel de împrejurare îi este cunoscută, ori ar fi trebuit să-i fie cunoscută persoanei cu care contractează.*

În doctrina de drept civil s-a afirmat despre conflictul de interese avut în vedere în cele precedente că *"este o situație obiectivă, care poate influența conținutul contractului și poate exista, de exemplu, nu numai în situația în care între terțul contractant și reprezentant a intervenit o înțelegere frauduloasă ci și atunci când acesta din urmă contractează cu persoane cu care se află în legături de afaceri sau de rudenie, dacă fiind seama de circumstanțe, aceste raporturi sunt de natură a pune în pericol realizarea intereselor reprezentatului prin favorizarea contractantului"*¹⁴.

O noutate remarcabilă, în materia pe care o analizăm, o marchează *prevederile articolului 1304, articol purtând denumirea, aparent contradictorie- cel puțin în termeni- "Contractul cu sine însuși și dubla reprezentare"*.

Deși expresia juridică *"contract încheiat cu sine însuși"* pare a fi o aberație juridică, în realitate, avem de a face cu exprimare cvasi-metaforică a legiuitorului care consacră o practică juridică acceptată de-a lungul anilor, anterioară intrării în vigoare a noului Cod civil și care a fost recunoscută și comentată și de către doctrină ca fiind, în principiu, necesară, utilă și legitimă. Așadar, contractul cu sine însuși este acel contract care va fi încheiat între un reprezentant al uneia dintre părțile contractului, în numele și pe socoteala acelei părți, și reprezentant, dar în nume propriu.

Practica judiciară în materie, a reținut că uneori, reprezentantul având interese private contrare și/sau diferite de cele ale celui pe care-l reprezintă se poate afla într-un real conflict de interese, motiv principal pentru care posibilitatea și admisibilitatea unei astfel de modalități de a încheia un contract a fost contestată ori privită cu rezervă¹⁵.

Nici textul articolului nr. 1304 nu conține, din nefericire, o definiție generică a celor două noțiuni, limitându-se la a dispune că un contract încheiat între reprezentant,

¹⁴ H.Dumiterescu, în op.cit, p.1369.

¹⁵ Pentru o scurtă prezentare și analiză a unei astfel de modalități de încheiere a actelor juridice prin procedeul reprezentării a se vedea, spre exemplu: A-Siviu Banu, *Contractul de mandat. Analiză teoretică și practică*. Editura Universul Juridic, București 2009, p.85-87

într-o astfel de calitate, și el însuși, adică, în nume propriu, este anulabil doar la cererea reprezentatului, sub motivul existenței unui conflict de interese. Acesta nu va putea, însă, să ceară anularea unui contract încheiat în numele și pe socoteala sa în două categorii de situații: *prima este aceea în care reprezentantul a primit împuternicire expresă să încheie contractul cu sine și cea de a doua în care, conținutul contractului care urmează a fi încheiat de către reprezentat, indiferent cu ce persoană, va fi fost precis determinat prin actul de împuternicire*¹⁶.

În concluzie, se impune a reține că în situația în care una și aceeași persoană va fi semnatara unui contract, atât ca reprezentant cât și în nume propriu, în principiu, va acționa în mod legal¹⁷, deoarece, deși este una și aceeași persoană, ca individualitate, acționează în astfel de situații în două calități diferite/ca subiecte de drept diferite: *ca reprezentant și ca parte contractantă în nume propriu*.

În ceea ce privește așa numita "dubla reprezentare", legiuitorul face o trimitere "seacă" la sumarele reguli ale actului cu sine însuși (a se vedea prevederile alineatului 2 al art. 1304 C. Civ.) cu toate că, în opinia noastră, unele enunțuri și precizări, chiar minimale, ar fi fost necesare și binevenite.

Așa după cum s-a constatat în practica juridică și cum a reținut și doctrina de specialitate, *dubla reprezentare are în vedere o situație aparent imposibilă ori cel puțin bizară*, în care una și aceeași persoană va consimți și semna un contract în calitate de reprezentant simultan al fiecăreia dintre părțile contracte. Având în vedere că reprezentantul are obligații legale și contractuale speciale de *fidelitate și diligență față de fiecare parte pe care o reprezintă și ale cărei interese trebuie să le reprezinte și promoveze*, există riscul și posibilitate reală ca una sau alta dintre părți să fie afectată în interesele sale legitime (spre exemplu, favorizarea uneia în detrimentul celeilalte) prin încheierea unui contract într-o astfel de modalitate¹⁸. Pentru astfel de considerente, legiuitorul, probabil, s-a limitat a face o lapidară trimitere la regimul juridic al condițiilor în care poate fi anulat un contract încheiat prin dublă reprezentare.

Articolele nr. 1305-1308 Cod civil, au ca obiect al reglementărilor lor *regimul juridic general al situațiilor în care împuternicirea va putea înceta, va putea fi modificată ori revocată precum unele din efectele pe care le poate antrena încetarea puterii de reprezentare*.

---

¹⁶ A se vedea pentru o astfel de ipoteză prevederile art. 67 din *Regulamentul de aplicare a prevederilor Legii nr. 35/1995 privind notarii publici și activitatea notarială*, care instituie obligații speciale în sarcina notarilor care sunt chemați să autentifice procuri de vânzare a unor bunuri în care parte este însuși reprezentantul ori sotul sau soția acestuia.

¹⁷ Trebuie reținut că anumite dispoziții ale Codului civil interzic unor categorii de persoane care îndeplinesc anumite funcții și/sau calități să încheie anumite categorii de contracte, interdicție care implică și interdicția de a acționa cu sine însuși de tipul celor avute în vedere de acea interdicție. În acest sens, sunt relevante, spre exemplu, dispozițiile art. 1654 alineatul 1, literale a) și b) care interzic mandatarilor să cumpere bunurile care sunt însărcinați/imputerniciți să le vândă, respectiv părinții, tutorii, curatorii administratorii provizorii, referitor la bunurile persoanelor pe care le reprezintă.

¹⁸ A se vedea pentru astfel de considerații: C. Tamara Ungureanu, op.cit. p.199

Cu privire la modalitățile în care o împuternicire va putea înceta, trebuie reținute dispozițiile, de principiu, ale art. 1305, potrivit cărora, categoriile cele mai generale de manifestări de voință care pot genera un astfel de efect al raporturilor juridice vizând reprezentarea sunt *renunțarea de către împuternicit la puterea de reprezentare și revoacarea de către reprezentat*¹⁹. În mod simetric, pentru motivul că, de regulă și în mod primordial, împuternicirea să dă în interesul reprezentatului, acesta are dreptul să o revoce oricând, chiar dacă ea ar fi fost declarată irevocabilă și/sau dacă a fost convenit un anumit termen de executare (a se vedea, în acest dispozițiile art. 2030 și următoarele din Codul civil).

Încetarea puterii de reprezentare se poate produce nu numai din *considerente subiective* dar și în *situații obiective, cum ar fi în caz de deces ori de pierdere a capacității de exercițiu, fie de către reprezentat fie de către reprezentat, ipoteze, care, în mod evident, împiedică în mod insurmontabil menținerea relațiilor juridice dintre subiectele raporturilor juridice de reprezentare*. Prin excepție de la această regulă, prevederile art. 1307, alin.1, teza ultimă, evocă și posibilitatea unor convenții ori clauze prin care părțile să convină anterior acelor evenimente ca reprezentarea să fie conținută de către alte persoane (succesori, rude ale celor puși sub interdicție, etc).

În ipoteza în care toate ori numai una dintre părțile raportului juridic de reprezentare este o persoană juridică, indiferent de tip și formă, *încetarea existenței sale juridice, din orice motive, va antrena și încetarea reprezentării*. Într-o astfel de situație, rămâne de stabilit, printre altele, în fapt, care va fi momentul unei astfel de împrejurări (încetarea existenței) în raport cu dispozițiile legale și/sau convenționale aplicabile fiecărei categorii de persoane juridice.

Un efect special și caracteristic al ipotezei încetării raporturilor juridice de reprezentare care au fost consemnate într-un înscris, autentic ori sub semnătură privată, este acela evocat de către art. 1307, alin.1 potrivit căruia, în astfel de situații, reprezentantul este obligat să restituie necondiționat²⁰, reprezentatului înscrisul care i-a servit ca titlu de legitimare a calității sale de reprezentant, putând însă să solicite să-i se remită copie a acestuia certificată de către reprezentat și cu o eventuală menționare că reprezentarea a încetat.

Reprezentatul este îndreptățit nu numai să revoce oricând împuternicirea dar și să *modifice conținutul și limitele acesteia*. Într-o astfel de ipoteză, apreciem că o astfel de decizie, spre deosebire de renunțare și revocare, pentru a fi producătoare de efecte valabile ar trebui comunicată și acceptată de către reprezentant datorită naturii convenționale a reprezentării. Pentru a asigura securitatea juridică a circuitului civil și pentru protecția adecvată a intereselor terților contractanți ori

¹⁹ Astfel de decizii, au semnificația juridică a unor i cauze de denunțare unilaterală a unui contract, excepții de la principiul forței obligatorii a unui contract, bineînțeles, doar în cazul în care reprezentarea izvorăște dintr-un contract.

²⁰ Înscrisul respectiv nu poate să constituie obiect material al unui drept de retenție al reprezentantului, soluție instituită în mod expres prin prevederile alineatului 2 al art. 1307 Cod civil.

doar a celor interesați, reprezentatul care decide modificarea sau revocarea are obligația de rezultat de a le aduce la cunoștință astfel de decizii, prin mijloace adecvate scopului, sub sancțiunea inopozabilității lor²¹.

Punerea în practică a unei astfel de obligații a reprezentantului are ca scop direct, preîntâmpinarea situațiilor în care această parte a raportului juridic de reprezentare ar putea să continue să realizeze reprezentarea față de terți lipsit fiind de o astfel de putere. De altfel, conform dispozițiilor art.1309, alin.1 dacă o persoană încheie acte juridice cu alte persoane, *nomine alieno*, fără a avea o necesară putere de reprezentare conferită de contract și/sau de către lege ori de o hotărâre judecătorească, în principiu, *nu va putea produce nici un efect juridic între pretinsul reprezentat și terțul contractant*.

Dimpotrivă, *reprezentantul aparent* va putea fi obligat de către terți să suporte prejudiciile care le-au fost produse printr-o astfel de modalitate de acțiune²². Soluția și tratamentul juridic vor fi similare și pentru situația în care un reprezentat acționează cu depășirea puterilor conferite.

Alineatul al doilea al art. 1309, instituie și o derogare de la tratamentul juridic al actelor încheiate de către un reprezentant aparent ori de către unul care deși avea puterea de a reprezenta și-a depășit-o. Astfel, dacă decizia de a contracta a terțului cu un astfel de reprezentant a fost influențată decisiv chiar de comportamentul reprezentatului care l-a determinat să creadă în mod rezonabil că reprezentantul aparent sau reprezentantul care și-a depășit puterile a acționat în baza și în limitele puterii de reprezentare invocate, după caz, actul încheiat în astfel de circumstanțe îi va fi opozabil, adică va fi producător de efecte juridice ca și când ar fi fost vorba de o reprezentare "perfectă".

Încheierea unor acte juridice de către reprezentantul aparent ori de către cel care este un reprezentant real, dar cu depășirea puterilor care i-au fost încredințate prin actul juridic de împuternicire (reprezentant abuziv) în măsura în care va genera anumite prejudicii terților cu care contractează în astfel de circumstanțe ilegale, va putea antrena răspunderea civilă delictuală a acestuia, în măsura în care acele persoane au fost de bună-credință atunci când au acceptat să contracteze cu un reprezentant care nu are puterea de reprezentare ori care și-a depășit în mod culpabil puterea acordată, după caz.

Chiar dacă raporturile juridice care se stabilesc între reprezentantul aparent ori între cel real dar abuziv și terț sunt raporturi contractuale, răspunderea pentru prejudiciile generate de încălcarea obligației de a nu-și aroga o calitate ori o anumită putere de reprezentare va fi stabilită după regulile răspunderii delictuale, totuși, deoarece izvorul acesteia este încălcarea și nerespectarea legii și vinovăția

---

²¹ În lipsa aplicării unor măsuri de aducere la cunoștință terților a deciziilor de modificare sau de revocare, acestea nu le vor fi opozabile decât dacă reprezentatul va putea face dovada că ei le-au cunoscut, totuși, pe orice altă cale (a se vedea prevederile art. 1306)

²² Suntem de părere că unei astfel de forme de răspundere patrimonială îi sunt aplicabile regulile răspunderii civile delictuale, chiar dacă reprezentantul aparent a încheiat un contract cu terțul.

(culpa ori intenția, după caz) a celui reprezentant. Pentru nerespectarea obligațiilor derivate din contractul încheiat cu terțul în astfel de circumstanțe, reprezentantul aparent ori abuziv, după caz, va răspunde conform regulilor răspunderii delictuale generale și specifice tipului de contract încheiat în astfel de condiții.

Încheierea unor contracte în condițiile unei reprezentări aparente ori abuzive²³, de principiu, nu este de natură să antreneze nulitatea absolută ori cea relativă a unor astfel de contracte, chiar dacă un asemenea reprezentant nu este titularul drepturilor pe care le pretinde, deoarece buna-credință a terțului face ca legiuitorul să recunoască valabilitatea unor astfel de contracte având ca parte nu pe cel pe care pretinde reprezentantul că l-a împuternicit ci chiar pe el însuși, sancționând în mod specific conduita culpabilă a unei astfel de persoane.

În pofida unei astfel de soluții legale de "salvare" a raporturilor juridice stabilite în asemenea circumstanțe patologice, prin prevederile art. 1313 și următoarele din Codul civil, legiuitorul a lăsat la îndemna (libertatea) celui în numele căruia a pretins și a acționat reprezentantul aparent, *opțiunea de a ratifica sau nu, totuși, un contract încheiat în numele și pe socoteala lui, dar fără drept și care nu-l obligă în nici fel.*

Prin *operațiunea de ratificare²⁴*, persoana reprezentată într-o modalitate ilegală, cu respectarea tuturor formalităților impuse de lege pentru valabilitatea tipului de contract încheiat de către reprezentantul aparent ori abuziv, va putea consimți să preia calitatea de parte în acel contract, substituindu-se cu efect retroactiv (de la data încheierii acelu contract) acelu reprezentant, evident, în baza unei notificări față de partea celalaltă și chiar față de reprezentant, ca și când contractul ar fi fost încheiat *ab initio* în baza unei *reprezentări perfecte*. Totuși, pentru a nu afecta siguranța dinamică a raporturilor juridice încheiate cu terții, în baza unui astfel de contract, potrivit prevederilor art. 1312, teza ultimă, drepturile dobândite de către aceștia nu vor fi afectate, în nici un mod.

Ratificarea, ca operațiune juridică și ca efecte, trebuie să fie deosebită față de confirmare, ca modalitate și operațiune de înlăturare a unor cauze de nulitate, de natură diversă, ale unor acte juridice încheiate cu nerespectarea prevederilor legale. Rectificarea nu validează un act anulabil ci conferă calitate de parte a unui juridic unei persoane care nu a fost reprezentată în legitim (deloc sau în alte condiții și limite de putere), pe când confirmarea are tocmai un astfel de scop și efect²⁵.

---

²³ Exista opinia că reprezentarea aparentă are în vedere atât situația în care cel care se pretinde a fi reprezentant nu are nici o împuternicire precum și aceea în care o astfel de persoană are, totuși, o împuternicire în anumite limite care însă sunt depășite în mod intentionat. În ceea ce ne privește, preferăm pentru a desemna această ultimă categoriei de situații *denumirea de reprezentare abuzivă*, deoarece cel care încheie acte juridice în astfel de circumstanțe își exercită dreptul încredințat altfel decât îi este îngăduit de lege și de convenția părților.

²⁴ Doctrina a definit rectificarea, în contextul sferei actelor juridice încheiate de către un reprezentant aparent și/sau abuziv, ca fiind "actul juridic unilateral prin care o persoană înlătura ineficacitatea unui contract încheiat în numele său, dar în lipsa unei împuterniciri ori cu depășirea împuternicirii necesare pentru acel act" (H.Dumitrescu, în op.cit. p1375).

²⁵ A se vedea, în acest sens, spre exemplu: H.Dumitrescu, op. cit., 1377.

În principiu, *ratificarea va putea interveni pe durata efectelor contractului încheiat în condiții patologice*²⁶. *Dreptul (facultatea) de a ratifica va putea și transmis și pe cale succesorală (a se vedea art. 1313 Cod civil). Așadar, dreptul de a ratifica un contract încheiat în astfel de condiții, nu este unul strict personal, este unul cesibil și are caracter patrimonial, putând forma obiectul devoluțiunii succesoriale.*

În situația încheierii unor acte juridice prin tehnica reprezentării, dar în lipsa ori cu depășirea puterilor de reprezentare, terțul contractant, pentru a înlătura incertitudinea generată de posibilitatea ratificării, va putea să adreseze acestuia o *notificare prin care să-l someze ca, într-un termen rezonabil, să-și exercite sau nu dreptul de a ratifica, sub sancțiunea decăderii din acel drept neexercitat în termenul acordat (a se vedea prevederile art. 1311, alin.2 C.civ).*

În oricare dintre ipotezele de ratificare evocate în cele precedente, până la data notificării hotărârii de ratificare către tertul contractant și către reprezentantul aparent ori abuziv, *aceste categorii de persoane vor putea conveni, în mod valabil, desființarea contractului încheiat, decizie care va putea fi producătoare de efecte numai pentru viitor ori cu efect retroactiv, dacă părțile vor conveni expres într-un astfel de sens și dacă drepturile dobândite de către terți nu vor fi afectate printr-o astfel de măsură.*

Concluzii

Examinarea și analizarea normelor Codului civil dedicate reprezentării, în general, ne îndreptățește aprecierea că opțiunea legiuitorului român pentru instituirea unei reglementări cadru, de cea mai mare generalitate, se va dovedi a fi necesară și utilă, cu atât mai mult cu cât, *tehnica încheierii actelor juridice prin procedeu reprezentării*, indiferent de izvorul din care se naște dreptul de reprezentare, este tot mai des și divers utilizată, atât de către persoanele fizice cât și de cele juridice.

Având în vedere situația normativă actuală caracterizată prin existența unor reglementări speciale în ceea ce privește reprezentarea, în diverse domenii (ocrotire părintească, tutelă, curatelă, diferite specii ale contractului de mandat, reprezentarea persoanelor juridice, în materie procesuală, activitatea notarială, etc) normele generale ale Codului civil referitoare la instituția reprezentării vor avea vocația și utilitatea ca *norme de drept comun* la care se va putea face apel în caz de lacune de reglementare ale actelor normative speciale.

În fine, se impune precizarea că prin acest studiu nu ne-am propus, și nici nu am fi putut, de altfel, să realizăm o analiză exhaustivă a institutiei reprezentării în materie civilă ci doar să identificăm și să prezentăm, în mod relativ succint, câteva din aspectele și problemele pe care le poate genera și implica o astfel de tehnică juridică specială.

---

²⁶ Se poate pune, totuși, și întrebarea: dacă dreptul de opțiune privind ratificarea este sau nu un drept prescriptibil și dacă răspunsul este "da", în ce termen? Apreciem că, în cazul contractelor ale căror efecte se derulează într-o perioadă mai îndelungată, ratificarea ar trebui să fie exercitată în termenul general de prescripție, cu excepția situației în care terțul contractant îi va notifica celui în drept un anumit termen în care trebuie să o facă.